

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 7/3 2018 s. 1839-1865, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

AŞKIN ON DOKUZ HÂLİ: ANADOLU MASALLARINDA “ÂŞIK OLMA” MOTİFİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Sagıp ATLI*

Geliş Tarihi: Nisan, 2018

Kabul Tarihi: Temmuz, 2018

Öz

Masal, toplumun sözlü kültürü, inanç yapısı ve gelenekleri gibi farklı konularda bilgi içeren bir türdür. Bu yönüyle masallar üzerinde hem metin hem de bağlam merkezli kuramlara bağlı olarak çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda masallardaki âşık olma motifinin birkaç başlıkta ele alındığı görülmektedir. Yapılan okumalar neticesinde bu motifin daha farklı şekillerde Anadolu masallarında yer aldığı tespit edilmiş ve bu konu üzerinde metin tahlili yöntemiyle çalışma yapılma gereği duyulmuştur. Bu çalışmada, Anadolu’dan derlenmiş masallardaki âşık olma motifinin kaç farklı şekilde ele alındığı tespit edilerek bunların örnekleriyle birlikte ortaya konulması amaçlanmıştır. Onun için Anadolu’nun 21 farklı yöresinden derlenen 1234 masal taranmıştır. Tarama sonucunda bu masallardaki âşık olma motifinin on dokuz şekli tespit edilmiştir. Makalede ilk önce masallardaki aşk ve âşık olma motifi hakkında genel bilgi verilmiş, sonra tespit edilen âşık olma motifleri örnekleriyle birlikte açıklanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Masal, tarihî-coğrafi Fin metodu, motif, âşık olma motifi, Anadolu.

NINETEEN STATES OF LOVE: AN EVALUATION ON MOTIF OF “FALLING IN LOVE” IN ANATOLIAN TALES

Abstract

A fairy tale is a genre that contains information on different issues such as oral culture, belief structure and traditions. In this respect studies have been conducted depending on both the text and context-centered theories. In these studies, it is seen that the motif of love in the fairy tales is handled under many titles. As a result of the readings we made, it has been found that this motif takes place in Anatolian tales in different forms, so a study on this subject has been done by means of text analysis method. In this study, it was aimed to determine how many different kinds of motifs of love in Anatolian tales were employed and put them together with their examples. 1234 story texts compiled from Anatolian’s 21 different locations have been scanned. As a result of the scanning, nineteen forms have been identified. Firstly, after giving a general information about the motifs of love and falling in love in the fairy tales, the identified motifs of falling in love were explained together with the examples.

Keywords: Tale, historical-geographical Fin method, motif, the motif of falling in love, Anatolian.

* Arş. Gör. Dr.; Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sagipatli@hotmail.com.

Giriş

Halk anlatmalarında farklı şekillerde ele alınan konulardan birisi sevgidir. Kişilere (ana, baba, kardeş, eş, sevgili, evlat *vb.*), hayvanlara (geyik, at *vb.*) ya da soyut değerlere (aşiret kimliği, dinsel kimlik, adalet *vb.*) yönelik sevdalardan masal, destan ve halk hikâyesi gibi anlatmalarda sıkça bahsedilmektedir. Bir kadınla erkeğin birbirine duyduğu aşk ise sevgi biçimlerinin en baskın olanı ve en çok ele alınanıdır. Özellikle masal ve halk hikâyelerinde aşk, sadece bir duyguya ya da kişiye güzelleme olarak değil, aynı zamanda âşıkların aşklarının peşinden koşarken tüm yapıları (beden, toplum, aile, din *vb.*) nasıl görmezden geldiğiyle birlikte anlatılır (Kara, 2014, s. 53).

Tarihsel süreç içerisinde masalların incelenebilmesi için metin merkezli kuramlar ve bağlam merkezli kuramlar olmak üzere farklı inceleme yöntemleri geliştirilmiştir. Sözlü kültür ürünlerinden biri olan masallar, Türkiye’de üzerinde en fazla çalışma yapılan türler arasında yer almaktadır. Metin merkezli kuramlar arasında yer alan Tarihî-Coğrafi Fin Kuramı, Türkiye’deki masal araştırmalarında en fazla kullanılan kuramların başında gelmektedir. Bu kuram kullanılarak yapılan çalışmalar, masalarda bulunan motiflerin çözümlenmesi ve tarihsel kökenlere vurgu yapılması açısından ayrı bir öneme sahiptir. Tarihî-Coğrafi Fin Metodu’nun ana çekirdeğini, masalların yapısını oluşturan ve “motif” olarak adlandırılan unsurlar masal incelemeleri açısından önemlidir. Bilindiği gibi motif müzik, resim, nakış ve edebiyat gibi alanlarda farklı şekillerde kullanılmaktadır. Anlatmaya dayalı türler üzerindeki motif çalışmaları 19. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Daha önceki çalışmalar ise batıda derlemeden öteye gitmemektedir (Alptekin, 2002, s. 113).

Motif, farklı araştırmacılar tarafından değişik şekillerde tanımlanmıştır. Max Luthi “Kendisini gelenekte koruma gücüne sahip olan hikâye etmenin en küçük şekli” (Luthi, 1962, s. 18’den Sakaoğlu, 2007, s. 15); Arthur Christiansen ise “Canlılıkları ile kendilerini kabul ettiren, tarifi güç bir psikolojik kanuna göre dinleyiciyi avuç içine alabilen ve iptidâî fikir silsilelerinden yeni terkiplere girmek için az veya çok parçalara ayrılabilen unsurlar” (Christiansen, 1925, s. 5’ten Sakaoğlu, 1980, s. 24) olarak motifi tarif etmiştir. Motif üzerine altı ciltlik Motif Index of Folk-Literature isimli en hacimli çalışmayı yapan Stith Thompson ise motifi; “Eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan masalın en küçük unsurudur.” şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca motifin bu kabiliyete sahip olabilmesi için dikkat çeken ve tabiatüstü bazı özelliklere sahip olması gerektiğini ifade ederek üç ana bölüme işaret eder: Birincisi şahıslardır: Tanrılar, tabiatüstü hayvanlar, fevkalade mahlûklar (büyücüler, devler, periler *vb.*). İkincisi hadiselerde geri planda kalan şeylerdir: Sihirli eşyalar, enteresan âdetler, tuhaf inanışlar *vb.* Üçüncüsü ise

tek hadiselerdir: Bu bölüm motiflerin büyük bir çoğunluğunu meydana getirir. (Thompson, 1951, s. 415'ten Sakaoğlu, 1980, s. 24)

Motif araştırmaları, bir anlatmadaki motiflerin benzerlerinin diğer metinlerde olup olmadığının tespit edilmesine yöneliktir (Alptekin, 2002, s. 198). Ayrıca motif, kalıp, formül gibi metni yapısal açıdan değerlendiren birimler, sözlü gelenek ürünlerini hatırlatmaya ve anlatı kurgusunu yaratmaya yardımcı olmaları yönünden de önemlidir. Böylece anlatıcı (âşık, ozan, hikâyeci, masalcı vb.) aylarca veya günlerce sürecek kadar uzun olan bir anlatı metninin tamamını ezberlemek yerine anlatının belirli yerlerini hafızasında tutmaktadır (Arvas, 2012, s. 60).¹ Halk anlatmaları arasından motif sayısı bakımından masallar oldukça zengin bir türdür. Bu motiflerden birisi de masal, halk hikâyesi ve destan gibi edebî türlerde bulunan “âşık olma” motifidir.

Bu makale, masalların metin merkezli inceleme yöntemlerinden biri olan motif tespit çalışmasına dayanmaktadır. Masallar üzerine yapılan akademik araştırmaların büyük bir kısmında ilgili çalışmada bulunduğu kadarıyla değinilmek suretiyle yer verilen “âşık olma” motifi bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Bu kapsamda, Anadolu'dan derlenmiş masallardaki âşık olma motifinin kaç farklı şekilde ele alındığı tespit edilerek bunların örnekleriyle birlikte ortaya konulması amaçlanmıştır.

Makalenin bilimsel çerçevesi için masallar taranırken bunlarda erkek veya kızın birbirine “âşık olması” temel kıstas olarak belirlenmiştir. Bazı çalışmalarda evlenmiş olmaları da bu kategoriye dâhil edilirken biz sadece metin içerisinde âşık olduğu belirtilen örnekleri çalışmaya dâhil ettik. Masallarda kahramanların âşık olduklarını gösteren; “gönlü düştü, âşık oldu, oğlana/kıza tutuldu, görünce yüreği yandı, görünce vuruldu, gönlü meyletti, içine ateş düştü, çok sevdi/sever, görünce yanıp tutuştu, geriden vuruldu, görünce bayılıp yere düştü, sesine vuruldu, gönlü oldu” gibi ifadeler bu kapsamda değerlendirilmiştir. Çalışma içerisinde verilen örnek metinler, alıntı yapılan çalışmadan herhangi bir düzeltme yapılmadan birebir aktarılmıştır. Bu alıntılardaki yazım, imla ve noktalamadaki farklılıklar bundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca alıntıların başına ve sonuna üç nokta konulması metnin öncesi ve sonrasının olduğunu belirtmek içindir. Tarama sonucunda bazı başlıklarda çok fazla örnek çıktığı için belirli çalışmalardan örnekler verilmekle yetinilmiş ve bu örneklerin seçilmesinde de aynı başlık altındakilerde diğerlerinden farklılık arz eden yönlerinin olmasına dikkat edilmiştir.

¹ Motif hakkında daha ayrıntılı bilgi için bk. Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk efsanelerinde taş kesilme motifi ve bu efsanelerin tip kataloğu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, s. 23-28; Abdulsalam Arvas, A. (2013). “Motif”in folklorik eserlerdeki kullanımı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 214-223.

Stith Thompson tarafından altı cilt hâlinde hazırlanan Motif-Index of Folk-Literature isimli kataloğun beşinci cildinin “T0-T99. Love (Aşk)” numaraları arasında aşk ve aşkla ilgili motiflerin tasnifi yapılmıştır (1957, s. 330-331). Bu çalışmada da âşık olma motiflerinin katalog numaraları ilgili başlıkların altında verilmiştir.

Masallardaki aşk, halk hikâyesinde olduğu gibi metnin omurgasını oluşturmaktan ziyade olaylar arasında bir geçiş ve kurguyu zenginleştirme işleviyle ön plana çıkmaktadır. Kahraman, âşık olduktan sonra çeşitli engellerle karşılaşır yeni maceralara atılmak durumunda kalmaktadır. Bu da masallardaki kurguyu zenginleştirmektedir. Masallarda aşk, uğruna verilen çeşitli zorlu mücadeleler, farklı imtihanlar, çekilen sıkıntılar, gurbete düşme ve hasret çekme gibi değişik şekillerde ele alınarak işlenir. Âşık olma motifi, masallarda çoğunlukla erkeğin kıza âşık olması şeklinde görülmesinin yanında ilk önce kızın erkeğe gönül verdiği örnekler de vardır. Masallardaki aşk, kimi zaman araya çeşitli engellerin girmesine rağmen çoğunlukla mutlu sonla bitmektedir.

Masallarda âşık kadın veya erkek bir diğerini sevgisine cevap almadan -platonik olarak da sevebilmektedir. Bu şekilde erkeğin sevilmeden sevmesinin az olmasına rağmen kadının sevilmeden sevmesi bundan daha da azdır. Kadınların pek çoğu sevdikleri ya da kendilerine âşık olan erkekler üzerinde şaşılacak derecede etkili olmuşlardır. Kadın ve erkek arasındaki her bir karşılaşma veya bir bakış daha sonrasında onlardan her birinin hayatına sadakat veya vefanın mührünü vurmuştur (Ergül, 1999, s. 40).

Aşkın masallardaki gelişim aşamaları genellikle “ilk karşılaşma ve âşık olma, ayrılık ve kavuşma” şeklindedir. Erkek/kız, ya uzaktan ya da yakından karşı cinsi görerek, herhangi bir yerde resmini görerek, güzelliğini duyarak *vb.* şekillerde ona âşık olur. Bu aşk ona öylesine hâkim olur ki onun uğruna bütün güçlükler ve engellere katlanır. Bu güçlükler ise masalın konusunu teşkil eder. Ayrılık, aşkın olduğu masallarda en önemli düğüm noktası olmasından dolayı çoğu defa ayrılığın sebepleri güçlendirilmeye ve çözüm yolları karmaşık hâle getirilmeye çalışılarak olayların artması ve masalın uzamasına yol açmaktadır. Bu uğurda âşık birçok zorlukla karşılaşır ve çeşitli imtihanlardan geçer. Masallarda kavuşma olayı ise ayrılığın kısa ya da uzun olmasına bakılmaksızın çoğunlukla evlilikle sonuçlanmaktadır (Ergül, 1999, s. 40-43).

Âşık olma motifi masalların dışında mesnevi (Çelik, 2016, s. 108-114), roman (Çetindaş, 2015, s. 124-141), halk hikâyesi ve destan gibi diğer edebî türlerde de karşımıza çıkmaktadır. Mustafa Cemiloğlu, Azerbaycan ve Anadolu halk hikâyelerinde kahramanların âşık olmaları ile ilgili motifleri; “bade içerek âşık olma, yıldırım aşkı, aşka dönüşen mektep arkadaşlığı ve resme âşık olma” şeklinde dört ana başlıkta tasnif etmiştir. Bunlar arasından rüyada bade içerek âşık olma motifinin daha yaygın biçimde görüldüğünü ifade etmiştir (1997,

s. 62-91). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı'nda ise halk hikâyelerindeki âşık olma şekilleri; “rüyada bade içerek âşık olma, aynı evde büyüyen kahramanların kardeş olmadıklarını öğrenince âşık olmaları, resme bakarak âşık olma ve ilk görüşte âşık olma” (Oğuz vd., 2010, s. 183) biçiminde sınıflandırılmıştır. Masallarda ise halk hikâyelerine nazaran âşık olma motifinin yukarıda zikredilenlerin dışında daha farklı şekilleri de vardır.

1.1. İlk Görüşte Âşık Olma

Âşık olmanın bu şekli Anadolu masallarında en fazla rastlanan bir motif olup taradığımız örneklerde 122 defa tespit edilmiştir. Bu motif Stith Thompson'ın hazırladığı katalogta “T15. Love at first sight” (1957, s. 335) “İlk görüşte âşık olmak” şeklinde yer almaktadır. Halk anlatmalarında “ilk görüşte aşk” motifi ve egzogaminin varlığı bir yönden ensest yasağına da işaret etmektedir. Evlilik öncesi “ilk görüşte aşk” motifi, gencin, karşı cinsin ayırımına varmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla halk anlatmalarındaki ensest yasağı, egzogami ve “ilk görüşte aşk” motifi üzerinden tanımlanmakta ve egzogamiyle birlikte evlilik kurallarının temelini oluşturduğu ifade edilmektedir (Abalı, 2009, s. 102).

Masallarda ilk görüşte âşık olma olayının gerçekleştiği mekân genellikle dağ ve ormanlık alanlar, su çevreleri, ağaçlık alanlar, ev içi, saray ve saray çevresi, çadırın içi, bahçe gibi açık ve kapalı mekânlardır. Çeşme başında su doldururken, atını sularken, avlanırken, verilen bir görevi yerine getirirken ve yolculuk esnasında dinlenirken, çalışırken karşı cinsi gören kahraman hemen âşık olur ve bayılmak, dili tutulmak gibi değişik tepkiler verebilir. Kahraman, bundan sonra âşık olduğu kıızı elde etmek için çeşitli yollara başvurur. Kıızı tekrar görebilmek için aynı yere aynı saatlerde gitmek, ailesine o kıızı kendisine almaları için telkinlerde bulunmak, bazı durumlarda kimseye bir şey söylemeden inzivaya çekilmek ve hastalanıp yemeden içmeden kesilmek gibi birtakım durumlarla karşı karşıya kalır.

İlk görüşte âşık olma motifinin masallarda toplumun her kesiminden kişilerin zengin-fakir gibi sosyal statüsüne ve erkeğin kıza ya da kızın erkeğe âşık olması gibi sabit bir düşünceye bağlı kalınmadan ortaya çıktığı masallarda görülmektedir. Örneğin; padişahın kıızı çobanın oğluna, bir padişahın ya da beyin oğlu da sıradan bir ailenin kızına, fakir bir delikanlı da padişahın kızına ilk görüşte âşık olmaktadır.

Erzurum'dan derlenen “Mektup” masalında padişahın kıızı çobanın oğluna âşık olur, s. “Oğlan da biraz nazlı büyümüş. Gelir, padişahın has bahçasında yorulur. Dalını bir ağaca verir, elecene uyur. Padişahın gızı da has bahçaya gezmeye çıkmış. Orda oğlanı nası görirse buna aşık olur” (Seyidoğlu, 1975, s. 360).

Isparta-Yalvaç yöresinden derlenen masalda Keloğlan, padişahın kızına âşık olmaktadır: “Bu arada padişahın kızı da Keloğlan’ın nâmını duymuş bir köşeden bakıyormuş. Keloğlan kızı görünce âşık olmuş. Diyor ki, s. ‘Balık dediğin olsun, padişahın kızı benden hamile olsun” (Göde, 2010, s. 212).

Âşık olma neticesinde hastalığa yakalanan ve inzivaya çekilen âşıklar da vardır. Afyonkarahisar’dan derlenen “Hasan Tay” masalında padişahın oğlu sıradan bir ailenin kızına âşık olur. Bunun sonucunda ise duygularını kimseyle paylaşmadığı için zamanla hastalanır. En sonunda dayanamayıp sırrını annesine söyler:

Ben de bir padişahın oğluydum. Bir gün sarayın balkonuna oturdum; sahrayı seyrediyordum. Orada kurulu olan çadırların birinden bir kız çıktı ki, dünya güzeli... Kızın şavkı yüzüme vurdu, ona âşık oldum. Günden güne sarardım, soldum. Derdimi kimseye açamadım. Fakat ‘ana şefkati her şeyden üstündür’ diyerek derdimi anneme anlattım (Özçelik, 2004, s. 399).

Kız kardeşinin isteğini yerine getirmek için yola çıkan kahraman, gittiği yerde kendisini gören Dünya Güzeli, ona âşık olur:

Neyse oğlancağız gene yolu ele alır. Vara vara gene ora varır. Ora varınca bir ağaca yapışır, bu sefer ortalığı bir çılgılık gaplar. Hemen orda hizmetçiler ‘daş kesil’ dedi mi insan daş kesilmiş. Oraya ne kadar insan varmışsa hepsi daş kesilmişler. Hemen ‘daş kesil’ derler. Oğlan dize kadar daş olur. O evin de bir gızı varmış, esas Dünya Güzeli’ymiş. Oğlanı görüverince ona âşık olmuş (Alptekin, 2002, s. 437).

İlk görüşte âşık olma motifinin kızla erkeğin karşılıklı olarak birbirlerine âşık olmaları şeklinde de gerçekleştiği örnekler vardır. Bu gibi durumlarda bir taraf -genellikle kız- duygularını gizleyip kimseye söylememektedir. Elazığ’dan derlenen “Terace Kızı” masalında, padişahın oğlu ile hizmetçi birbirlerine bu şekilde âşık olurlar. Fakat kız fakir ve hizmetçi olduğu için bu durumu kimseye söylemez:

Ağaçlar büyüyor, çiçekler açıyor. Bir gün padişah oğlu gelip bahçeye bakıyor, o yıkılan bahçe yıkılan ev, kuruyan ağaçlar hep yemyeşil bülbüller ötüyor içinde. Bir de kız var, gül topluyor deste deste. Bir güzel, bir güzel, dünya güzeli. Bu padişahın oğlunun buna gönlü düşüyor. Kendi kendine: ‘Gidip evde benim gönlüm buna düştü desem, sen bir padişah oğlusun, nasıl gönlün hizmetçinin kızına düşer diyecekler.’ diyor. Kız da içinden buna tutuluyor, ama o bir padişah oğlu, beni alır mı diye düşünüyor. Oğlan eve geliyor, bunu merak ediyor, kendi kendine düşünüyor (Günay, 1975, s. 323-324).

Masallarda ilk görüşte âşık olunan kişi her zaman bekâr olmayıp kahramanın evli kadına da âşık olduğu örnekler vardır. Taşeli, Kilis, Mersin-Tarsus, Elazığ, Gümüşhane ve Bayburt yöresinden derlenen masallarda evli kadına âşık olma motifi örneklerine rastlanır. Evli kadına sadece bekâr erkekler değil evli erkeklerin de âşık olduğu tespit edilmiştir. Bu masallarda âşık olunan kadının; hizmetlinin karısı, padişahın karısı, çobanın karısı gibi toplumun her kesimine mensup olduğu görülmektedir. Burada evli kadına âşık olmanın ve onunla evlenmek istemenin hem toplum tarafından tepkiyle karşılanacağı hem de kişinin

haysiyetine helal getireceği düşüncesinden hareketle çoğunlukla yüksek mertebede bulunan bezirgân, padişah gibi kişiler evli kadının kocasına yerine getirilmesi zor görevler verirler. Yerine getiremezse de öldürüleceğini belirtip bu şekilde âşık oldukları kadını elde etme yoluna giderler. Aşağıdaki örnekte de çobanın karısına âşık olan padişah, ona sahip olabilmek için çobana zor görevler verir:

Günler haftaları, haftalar ayları, aylar yılları kovalamış. Derken bir gün, o memleketin padişahı ormanda av avlanırken, çobanın güzel karısını görmüş ve hemen oracıkta kıza âşık olmuş. Kızın kimin nesi olduğunu öğrendikten sonra sarayına dönüp çobanı huzuruna çağırarak ona: ‘Senden üç dilekte bulunacağım. Dileklerimi yerine getirirsen canını bağışlarım ama getiremezsen de kalanı cellâdın ellerine bırakırım.’ demiş” (Kara, 2007, s. 121).

Bir başka örnekte ise bir padişahın oğlu başka bir padişahın karısına âşık olmaktadır:

Yemen padişahının oğlu gösterilen yerde sarayı yaptırmaya başlamış. Bu sarayı yapmaya beşaret edince bakmış ki karşığı sarayın penceresinde bir kadın var, gören gözler böylesini görmemiş öyle güzel, hesna bir kadın. ‘Bu kadın kimdir, kim değildir?’ diye bir yandan da düşünmeye başlar, kadın da buna göz aldırır. Oğlan da yakışıklı delikanlı... Yemen padişahının oğlu sarayını bitirir, kadınla da pencereden anlaşır... Delikanlı kalkar kendi sarayı ile karşıdaki saray arasına bir tünel vurdurur. Bu tünelle gidip gelip kadınla birleşir. Meğer bu kadın da padişahın karısıymış (Sakaoğlu, 2002, s. 479).

Masallarda görerek âşık olma motifinin nişanlı olan kahramanın bekâr olan karşı cinse âşık olması şeklinde de ortaya çıkmaktadır:

Bir gün böyle, iki gün böyle... Beyoğlu bundan şüphelenir. ‘Acaba bu yemekler neden böyle oluyor?’ diye bir kenara saklanıp, takip etmeye başlar. Yine yemekler gelir. Kız direğin içinden çıkar, yemekleri yemeye başlar. Beyoğlu meydana çıkıp: ‘Sen necisin, in misin cin misin?’ diye sorar. Kız da ‘Ben in de değilim, cin de değilim. Ben bir insanoğluyum.’ diyerek başından geçenleri beyoğluna bir bir anlatır. Beyoğlu kıza âşık olur ama teyzesinin kızıyla da nişanlıdır (Demirtaş, 2006, s. 303).

1.2. Rüyada Âşık Olma

Destan, masal ve halk hikâyesi gibi anlatılarda görülen “rüya motifi”; düşte aşk badesi içerek sanatçılık kabiliyeti kazanma ya da bir güzele âşık olma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İslamiyet öncesi Orta Asya Türk kültüründeki dinsel inanç ve törenlerle açık ilgisinin bulunması rüya motifinin temelinde şamanlığa giriş merasimlerinin olduğunu göstermektedir (Başgöz, 1986, s. 31-32). Geleneksel anlatıların dışında bu motif modern romanlarda da görülmektedir (Çetindaş, 2015, s. 124-141). Rüya motifi destanlarda daha çok sanatçılık kabiliyeti kazanma, halk hikâyelerinde hem sanatçılık kabiliyeti kazanma hem de bir güzele âşık olma şeklinde görülürken masallarda ise bir güzele âşık olma işleviyle ön plana çıkmaktadır.

Halk hikâyelerinde âşıkların rüyalarında gördükleri sevgililer umumiyetle kendi çevrelerinden tanıdıkları genç kızlardan biridir (Günay, 2008, s. 137). Masallarda ise kahraman

bu şekilde, aynı coğrafyada ya da aynı mekânda bulunan kişinin dışında daha önceden görmediği bir yerdeki farklı birisine de âşık olur. Âşık olacağı/olduğu kişi fiziksel olarak önceden görmediği bir kişidir.

Masallarda rüya motifi halk hikâyelerindeki kadar uzun ve ayrıntılı olarak anlatılmaz ve rüyanın farklı katmanları da yoktur. Genellikle rüyadan sonra âşık olan kişide birtakım değişimler olmaktadır. Rüya motifinin masallardaki ortak noktaları; kahramanın bu şekilde âşık olmasından sonra içine kapanması/hastalanması, yemeden içmeden kesilmesi, etrafındakilerle münasebetlerini azaltıp bir nevi inzivaya çekilmesi/aqlını yitirecek duruma gelmesi, sevdiğini bulmak istemesi neticesinde sosyal statüsünün değişmesi/fakirleşmesi ya da sevdiği için ailesini karşısına alıp yalnız kalması, bazen herhangi bir kişi ya da varlığın yardımıyla bazen de tek başına âşık olduğu kişiyi bulmak için yollara düşmesi ve sevdiğine ulaşma noktasında birçok engelle karşılaşması sayılabilir. Bu ortak noktaların tamamı aynı masalda bulunmayıp bazen birkaçı bazen de sadece birisinin olduğu tespit edilmiştir.

Rüya motifi, Thompson'ın kataloğunda "T11.3. Love through dream" (1957, s. 333) "Rüyada âşık olmak" şeklinde yer almaktadır. Bu motif destan, halk hikâyesi, masal, roman ve mesnevi² gibi birçok edebî türde benzer ya da farklı şekillerde yer almaktadır. Taradığımız masalların on dördünde rüyada âşık olma motifi tespit edilmiştir.

Rüyada âşık olma motifi masallarda farklı sosyal statülere sahip kişiler arasında da tespit edilmiştir. Isparta'nın Yalvaç ilçesinden ve Erzurum'dan derlenen bir masalda padişahın oğlu rüyasında gördüğü fakir bir ailenin kızına âşık olur: "Padişahın oğlu, kızı düşünde görmüş: 'Filan yerde bir kız var. İlle baba onu bana al.' der. Dünür gelmişler. Kızın babası garipmiş: 'Bana bir padişah dünür olacak da vermez miyim hiç kızımı.' der" (Göde, 2010, s. 286).

Aradan bir zaman geçdi. Hekat uşağı tez büyür. Bir padişah oğlunun rüyasına girdi bu gız. Oğlan ele sevdi ele sevdi ki bu gızı ki rüyasına girdi. Hemen ertesi günü yühde hafif bahada ağır neyi varısa hemen kervanı yola çıhartdı. 'Gidin bu gızı bene isdeyin'. Geldi gızı isdediler (Seyidoğlu, 1975, s. 278).

Kastamonu'dan derlenen bir masalda rüyada âşık olma motifi, bir insanın peri kızına âşık olması şeklinde yer almaktadır: "Bir padişahın oğlu rüyasında bir peri kızına âşık olur. Oğlan, babasına rüyasını anlatır ve kızı bulmaya gideceğini söyler" (Atlı, 2011, s. 354).

Amasya yöresinden derlenen bir masalda ise bu motif, kızın erkeğe âşık olması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kız, bu aşkın tesiriyle hastalanıp bitap düşmüştür:

² "Ahmedî'nin Cemşid u Hurşid mesnevîsinin erkek kahramanı Cemşid, bir eğlence esnasında uykuya dalar ve rüyasında Hurşid'i görerek ona âşık olur." Ayrıntılı bilgi için bk. Mimir, D. (2012). Ahmedî'nin "Cemşid u Hurşid" mesnevîsinin sosyal zemini. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 47, 147-176.

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Zamanın birinde bir karı koca varmış. Bunların bir de kızları varmış. Bu kız bir gün rüyasında bir delikanlı görmüş. Annesine gidip rüyasını anlatmış.

- ‘Ana, rüyamda Hüsnü Yusuf diye bir delikanlı gördüm, beni ona verin.’ demiş.

Kız günden güne kurumuş, hasta olmuş. Bunun üzerine köyün bilgelerine danışmışlar...” (Göde, 2011, s. 245)

Bazı masallarda rüyada görülerek âşık olunan kişinin üstün özelliklere sahip olduğu da anlaşılmaktadır. Masallardaki bu kişi çoğunlukla kız olup güzelliğiyle ön plana çıkmakta ve erkeği kendisinde âşık etmektedir: “‘Ben bir kız gördüm rüyamda, yürüdüğü yerde çimler bitiyor, güldüğü zaman yüzünde güller açıyor, ağladığı zaman gözlerinden inciler dökülüyor. Ben bu kıza âşık oldum, bana onu bulun.’ demiş. Padişah, ne dediyse de oğlunu ikna edememiş. Kızı aramaya başlamışlar” (Göde, 2011, s. 269).

Rüyada âşık olma motifi masallarda genellikle bir tarafın diğerine âşık olması şeklinde görülürken kız ve erkeğin aynı zamanda gördükleri rüyayla birbirlerine âşık oldukları da tespit edilmiştir. Elazığ’dan derlenen “Tüylü” masalında kızla erkek birbirlerini rüyalarında görüp âşık olurlar:

Vakti zamanında, bir padişahın bir kızı varmış, bir padişahın da bir oğlu varmış. Biri bir memlekette biri de bir memlekette, kızın adı Tüylü’ymüş. Bunlar rüyalarında birbirlerine âşık oluyorlar. Şimdi Tüylü zayıflıyor, zayıflıyor, padişah kızı, cariyeler önü sıra çalışıyorlar, istediğini yerine getiriyorlar gene o ince zayıf kalıyor. Hocalara baktırıyorlar (Günay, 1975, s. 297).

1.3. Resme Bakarak Âşık Olma

Masallardaki en yaygın âşık olma şekillerinden birisi resme bakarak âşık olmadır. Masalların dışında halk hikâyeleri (Cemiloğlu, 1997, s. 62-91) ve modern Türk romanları (Çetindaş, 2015, s. 124-141) gibi edebî türlerde de bu motif sık olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahraman, herhangi bir yerde gördüğü kızın resmine bakarak ona âşık olur. Ayrıca bu motif, içerisinde “ilk görüşte âşık olma”yı da barındırmaktadır. Çünkü âşık ilk defa resmine baktığı ve yaşadığı coğrafya ya da mekânda daha önceden görmediği kıza âşık olmaktadır.

Masallarda kahramanların âşık oldukları kişilerin resimlerini; kahvehanenin duvarında ya da çeşme başında asılı vaziyette, evde bulunan aynada ortaya çıkan surette, tesadüfen herhangi bir yerde ve bohça içinde görerek etkilendikleri tespit edilmiştir. Bu motif Thompson’ın kataloğunda “T11.2. Love through sight of picture” (1957, s. 333) “Resmini görerek âşık olmak” şeklinde yer almaktadır.

Kahraman, herhangi bir yerde tesadüfen bulduğu resimdeki kıza âşık olur. Afyonkarahisar’dan derlenen “Balık Adam” masalında bu motif şu şekilde yer almaktadır:

Günler geçtikçe balıkçının oğlu sararıp solmaya başlayınca arkadaşı sorar: ‘Ne Oluyor sana böyle? Sararıp soldun ayvaya döndün. Yoksa balığı denize attığın için babanın kızmasına mı içerledin?’

‘Hayır’ diyor oğlan ve anlatıyor: ‘Ben bir resim buldum. O resimdeki kıza âşık oldum. Onun için bu hâllere düştüm.’ diyor (Özçelik, 2004, s. 298).

Isparta’nın Sütçüler ilçesinden derlenen bir masalda kahraman, kahvehanenin duvarında asılı olan Kafdağı’nın ardında yaşayan ve oranın kralı olan Benli Gelin isimli kıza âşık olur: ‘Kardeşleri küçük oğlanı yine kahveye gittiği bir gün resme bakarken bulurlar. Bu halinin sebebini sorarlar. Küçük oğlan anlatmaya başlar: ‘Ben bu resimdeki kıza âşık oldum. Bunu bana alırsanız alın, almazsanız ya kaybolur giderim, ya da intihar ederim.’ der” (Demirtaş, 2006, s. 279).

Masallarda sadece insanlara değil insan dışı varlıklara da âşık olunduğu görülmektedir. Örneğin; Babil Adaları’nda bulunan peri kızının resmini bohça içerisinde gören padişahın oğlu kıza âşık olur. Yemeden içmeden kesilen âşık, ailesi ve çevresindekilerin uyarılarına rağmen peri kızını bulabilmek için çeşitli yollara başvurur:

Aradan az geçer, uz geçer. Bir gece, Seyfülmülük’ün gözüne uyku girmez. Neyse yataktan kalkar. Bir de bakar ki, ayakucunda bir bohça duruyor. ‘Acaba, bu bohçada ne var?’ diye merak edip, bohçayı açar. Bakar ki içerisinde bir kız resmi. Bu resme bakar bakmaz kendinden geçer,... ‘Ben bohçanın içinde bir resim buldum. Bu resme âşık oldum; amma bu resmin kimin olduğunu bilmiyorum.’ der (Demirtaş, 2006, s. 285).

Resme bakarak âşık olma motifinin farklı bir şekli de kişinin suretinin aynada yansımalarıyla ortaya çıkmasıdır. Bu şekilde aynadaki yansımada gördüğü surete âşık olma motifi de masallarda geçmektedir. Aşağıdaki örnekte, bir padişahın kızı başka bir padişahın oğlunun aynada gördüğü suretine âşık olmaktadır:

Padişahın kızı çok güzelmiş. Bir gün sabahleyin kalkmış, giyinmiş, kuşanmış, süslenmiş, aynanın karşısına geçmiş, sormuş: ‘Benden güzel var mı ayna, söyle bana.’ demiş.

Ayna: ‘Evet, sultanım, senden güzel Acem padişahının oğlu var.’ demiş.

Aynada Cenab-ı Hak tarafından buna bir suret görünmüş. Bu görünen Acem padişahının oğlu Şah Muhammed’miş. Kız buna hemen âşık olmuş. Günden güne solmuş, sararmış, hasta olmuş, yataklara düşmüş. Derdini dadısına anlatmış (Bozlak, 2007, s. 264).

1.4. Mektupla Âşık Olma

Mektupla âşık olma masallarda en az rastlanan âşık olma motiflerinden birisidir. Bu âşık olma şeklinde âşıklar birbirlerini görmedikleri için bu motif Thompson’un çalışmasındaki “T11. Falling in love with person never seen” (1957, s. 333) “Görmeden âşık olmak” katalog numarası içerisinde değerlendirilebilir. Ayrıca bu motif Türk masallarında tespit edildiği için

“(T)T11.1 Mektupla âşık olmak” şeklinde yeni bir katalog numarası verilerek belirtilebilir.³ Tarama yaptığımız masallardan sadece Isparta-Yalvaç yöresinden derlenen “Asker Olan Kız” masalında bu motifin örneği tespit edilmiştir:

Beyoğlu'yla kız tekrar bakkala gitmişler. Kız bakkaldan, bir bıçak almış, bir de inci almış da dişinin arasına kıştırırmış. Beyoğlu kızın inciye ağzına aldığı görmüş. Kız, askerliği bitirmiş giderken, Beyoğlu'na bir mektup bırakmış:

Beyoğlu'nun beyliğine

Tüküreyim onun terliğine

Kız geldim de kız gidiyorum

Oğlan, bunu okuyunca iyice içerlemiş. Kıza iyiden iyiye âşık olmuş (Göde, 2010, s. 232).

1.5. Sesini Duyarak Âşık Olma

Âşık için sevgilinin yüzü dışında herhangi bir uzvunu görebilmek ne kadar önemliyse onun sesini duyabilmek de o derece kıymetlidir. Çünkü âşık için sevgiliye ait olan her şey değerli ve onu elde edebilmek için bu uğurda bütün varını vermeye razıdır. Bu bakımdan sevgilinin sesi, âşığı kendisine bağlamak/âşık etmek için etkili bir unsurdur. Bu yönüyle sevgilinin sesini duyarak âşık olma motifi masallarda karşımıza çıkmaktadır. Thompson'ın kataloğunda bu motif “T11.8. Falling in love with beautiful voice” (1957, s. 335) “Güzel sesini duyarak âşık olma” şeklinde yer almaktadır.

Masallardan tespit edilen örneklerde padişah gezerken dereye yıkanan ve türkü söyleyen kıza, diğerinde ise padişahın oğlu sarayın bahçesinde yaralı hâlde türkü söyleyen kıza sesinden etkilenerek âşık olur. Bu iki örnekte erkek kıza âşık olmakta ve kahramanların her ikisi de insandır. Taşeli masallarında sesini duyarak âşık olma motifi şu şekilde geçmektedir: Ondan keyri bunu kesmiş, bunu duvarın arkasına atıvermiş. Padişahın da bir yemiş ağacı varmış ona yapışmış. Aman bir türküler, aman bir türküler, aman bir şarkılar, padişahın oğlu bu sese âşık olmuş. Ondan keyri annesine seslenmiş” (Alptekin, 2002, s. 419).

Afyonkarahisar'dan derlenen bir masalda bu motif şu şekilde geçmektedir:

Aradan yıllar geçer, kız on beş yaşına gelir. Bir gün üvey kardeşleri ile inekleri gütmeye gittiği dereye yıkanırken bir yandan da türkü söylemiş. O sırada da ülkenin genç ve yakışıklı padişahı oradan geçiyormuş. Kızın sesini duyarak ona âşık olur. Balıkçının kızı olduğunu öğrenip kızı balıkçıdan ister (Özçelik, 2004, s. 376).

Yukarıdaki iki örnekte farklı olarak masallarda sadece insanların değil insan dışındaki varlıkların da âşık oldukları tespit edilmiştir. Aşağıdaki örnekte peri padişahının kızı, müezzinin ezan ve sala okurkenki sesinden etkilenerek ona âşık olur: Ben peri padişahının kızıyım. Senin

³ Motif Index of Folk Literature'de tespit edemediğimiz motifler, başına T: (Türk masallarına ait) kısaltmasını koyarak verdik.

sesine âşık oldum. Kırk gün benim yanımda oturacaksın, yiyecek, içecek, eğleneceksin. Kırk gün sonra Allah'ın emriyle ben sana varacağım (Özçelik, 2004, s. 473).

Sesini duyarak âşık olma motifinin aynı zamanda don değiştiren kişiye âşık olma motifiyle birlikte yer aldığı örnek de mevcuttur. Gümüşhane ve Bayburt yöresinden derlenen “Konuşan Bebek” masalında padişahın oğlu gölün kenarında sesini duyduğu kurbağaya âşık olur. Masalın devamında ise kurbağa, çok güzel bir kıza dönüşür ve kahraman da onunla evlenir: “Bir padişahın oğlu varmış. Bu oğlan hiç dışarı çıkmazmış. Bir gün arkadaşları gelip bunu gölün kenarına gezmeye götürmüşler. Onlar orada otururken gölden bir kurbağa çıkıp ‘vak vak’ diye ötmeye başlar. Padişahın oğlu bu kurbağanın sesine vurulur” (Sakaoğlu, 2002, s. 303).

1.6. Adını Duyarak Âşık Olma

Adını duyarak âşık olma masallarda en az rastlanan motiflerden biridir. Bu motif Thompson'un çalışmasındaki “T11. Falling in love with person never seen” (1957, s. 333) “Görmeden âşık olmak” katalog numarası içerisinde değerlendirilebilir. Ayrıca bu motif Türk masallarında tespit edildiği için “(T)T11.2 Adını duyarak âşık olmak” şeklinde yeni bir katalog numarası verilerek belirtilebilir. Taradığımız masallarda sadece bir örneğine rastlanmıştır. Gümüşhane ve Bayburt yöresinden derlenen bir masalda padişahın oğlu adını duyduğu bir kıza âşık olur: “Hamamcı Ayşe Molla bunların sözlerini hayretle dinledikten sonra tutup çocuğu yıkar, çocuğu yıkadıkları su altın olur. Çocuğu çokça yıkarlar, Hamamcı Ayşe Molla abat olur. Kız büyür, güzelleşir. Güzelliği dillere destan olur. Bir padişah oğlu da bu kızın adına âşık olur” (Sakaoğlu, 2002, s. 440).

Adını duyarak âşık olma motifinin bir masalda işlev ve görev yönünden farklı bir biçimi karşımıza çıkmaktadır. Elazığ yöresinden derlenen “Kız Padişah” masalında kız, uğradığı iftira sonucunda evinden ayrılıp giderken Keloğlan'ın evine sığınır. Keloğlan davarını güdüp gelince evinin bir odasında bu kızla karşılaşır. Burada kız, içinde bulunduğu zor durumdan kurtulabilmek için erkeğe âşık olduğunu belirtir. Yani burada gerçek anlamda âşık olma durumu söz konusu değildir. Bu motif masalda şu şekilde yer almaktadır:

Anası kalkıp kızın odasının kapısını açıyor. Keloğlan bu kıızı görünce yarım saat göğsü çarpıyor. Diyor ki:

- Ben seni gökte ararken yerde buldum. Sen buraya nereden geldin?
- Valla ben de senin adını duydum, sana âşık oldum, geldim seni buldum.
- Benden iste, artık, iste dünyayı birbirine katayım (Günay, 1975, s. 316).

1.7. Güç ve İhtişamından Etkilenerek Âşık Olma

Masallarda zor işler karşısında gösterilen kahramanlık, güç ve kuvvet gerektiren herhangi bir işin çok rahat bir şekilde yerine getirilmesi neticesinde kahramanların âşık oldukları tespit edilmiştir. Hem erkek hem de kızın bu şekilde karşı cinse âşık olduğu

belirlenmiştir. Tespit edilen üç örneğin ikisinde kız erkeğe, birinde ise erkek kıza bu şekilde âşık olmaktadır. Kahramanlar evin bahçesi, saray ve açık alan gibi yerlerde birbirlerini görerek etkilenmektedir.

Afyonkarahisar'dan derlenen “Nar Tanesi” masalında padişahın kızı oduncu kılığındaki başka bir padişahın oğluna onun gücünden etkilenererek âşık olur:

Ertesi günü baltacı kılığına girerek sarayın önünden geçerken ‘Baltacı, baltacı’ diye bağırır. Bunu duyan kız balkona çıkarak baltacıyı çağırır:

- Baltacı!
- Ne var, ne istiyorsun?
- Birkaç günlük iş var. Sarayın odunları kırılacak, yapar mısın?
- Niçin yapmayayım. Benim işim bu.

Oğlan sevinerek saraya girer, odunları kırmaya başlar. Kız da yakışıklı ve güçlü delikanlıya âşık olur. Her gün delikanlının yanına gelir (Özçelik, 2004, s. 388).

Konya-Ereğli'den derlenen “Padişahın Oğlu Ahmet” masalında padişahın oğlu, sarayın yakınından geçen kervanın içinde bulunan bir kızın, zor durum karşısında yaptığı davranışından etkilenererek ona âşık olur: “Padişahın oğlu bir gün, pencereden dışarıya bakarken ırmağın içinden geçecek olan kervanı görüyor. Yüklü bir eşeğin ırmağa düşmesiyle kervanın içinde aniden çıkan bir kız eşeği koltuğunun altına alıp ırmaktan çıkardığını gören padişahın oğlu bu kıza vurulur” (Bekdik, 2014, s. 227).

Masallarda kahramanın gücünden, görünüşünden ve konuşmasından etkilenererek âşık olma şekli de yer almaktadır. Aşağıdaki örnekte bu üç unsur da bulunmaktadır:

Şah İsmail, haylanmış, kimseden ses çıkmamış. Elindeki gürz ile sarayın avlu kapısına vurunca yıkıp içeri girmişler. Baksalar ki içeride dünya güzeli bir kız, tentene örüyor. Kız korkmuş, sararmış, ürpermiş. Şah İsmail kıza korkmamasını söylemiş. Kızla oradan buradan konuştuktan sonra kız, Şah İsmail'den etkilenmiş, insanlık hali bu ya gönlü Şah İsmail'e kaymış, oracıkta Şah İsmail'e âşık olmuş (Bekdik, 2014, s. 268).

1.8. Herhangi Bir Uzunu Görerek Âşık Olma

Âşık için sevgilinin yüzünü görebilmenin dışında onun uzuvlarını görebilmek de ayrı bir öneme sahip olduğu gibi ilk defa sevgiliyi gören için bu durum âşık olma sebebi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Klasik şiirde daha çok karşımıza çıkan bu durum masallarda da bulunmaktadır. Masallarda sevgilinin yüzü dışında herhangi bir uzunu görerek âşık olma motifi tespit edilmiştir. Bu motif Thompson'ın kataloğunda “T16.1. Man falls in love by the sight of woman's white arms” (1957, s. 335) “Erkek, kadının uzuvlarını görünce ona âşık olur” şeklinde yer almaktadır. Masallarda bu motifin genellikle erkeğin kızın elini ya da parmağını görmesi biçiminde geçtiği tespit edilmiştir. Taradığımız masallardan birinde kızın parmağını diğerinde ise kızın elini gören kişi kıza âşık olur.

Afyonkarahisar'dan derlenen "Kaz Çobanı" isimli masalda kendisine emanet edilen kızın parmağını gören kişi, bu kıza âşık olur:

Bir gün pazardan harç görerek adamın evine gider. Kız kapının dışına elini uzatarak erzak torbasını alır. Müezzin de kızın açıkta kalan bir parmağını görür. İçine bir ateş düşer. 'Parmağı bu kadar güzel. Acep kendi nasıl ki?' Kıza âşık olur. 'Ne yapayım, bu kıızı nasıl elde edeyim.' derken aklına bir hile gelir (Özçelik, 2004, s. 427).

Erzurum'dan derlenen bir masalda kendisine emanet edilen kızın elini gören hoca, kıza âşık olmaktadır: "Ehmeh getirir, elini uzadır, alır. Aldığı yerde, hocanın eline gözi düşür. Eline göyni düşdühdən sora diyi ki, 'Nasıl edim de ben bu gızı ele geçirim.' Gidir bi tene cazı nene dutir" (Seyidoğlu, 1975, s. 379).

1.9. Güzelliğini Duyarak Âşık Olma

Âşığın, sevgilinin güzelliğini bir arkadaşından, akrabasından ya da bulunduğu bir meclis ortamında duymasıyla etkilenip platonik olarak ona âşık olması şeklinde gerçekleşen bir durumdur. Bu durumda duymak; görme ve bir arada bulunmanın yerini almaktadır (Ergül, 1999, s. 41). Bunun neticesinde de âşık, sevgiliyi elde etmek için çeşitli yollara başvurmaktadır. Ayrıca bu motifin masalarda zenginine zengine, zenginine sıradan bir kişiye ve evlinin bekâra âşık olması gibi toplumun farklı kesimlerine mensup kişiler arasında değişik şekillerde ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu motif Thompson'un çalışmasındaki "T11. Falling in love with person never seen" (1957, s. 333) "Görmeden âşık olmak" katalog numarası içerisinde değerlendirilebilir. Ayrıca bu motif Türk masallarında tespit edildiği için "(T)T11.3 Güzelliğini duyarak âşık olmak" şeklinde yeni bir katalog numarası verilerek belirtilebilir. Örneğin; Erzurum'dan derlenen "Dal Boylu Dal Yusuf" masalında padişahın kızı güzelliğini duyduğu Yusuf adındaki kişiye âşık olur:

Bir gün gine oturur bahir ki adamın birisi bir mendil elma götürür. Yanından da birisi gelir geçir. 'Ne götürürsen ağa?' diyor. 'Bir elma götürürem, o da dal boylu dal Yusuf'un yanahlarına benzir.' Allah nası ola bu bele bi şe olmaz. O nasıl insanmış ki yanahları almaya benzir. Bahir ki gine aynı adam bir mendil kiraz götürür. 'Ağa ne götürürsen?' diyor. Dir ki 'Kiraz götürürem. Dal boylu dal Yusuf'un dudahlarına benzir.' Gine gız dinnir âşığ olir arhadan arhaya. Ertesi gün bir mendil galem getirir, gaşlarına benzedir. Üzüm götürür gözlerine benzedir. Nayet gız aşığı olur arhadan arhaya (Seyidoğlu, 1975, s. 370).

Diğer bir örnekte ise Bingöl yöresinden derlenen bir masalda evli olan bey oğlu, güzelliği dilden dile dolaşan bir padişahın kızına görmeden âşık olur ve onu bulmak için yola koyulur:

Bir zamanlar bir bey, hocanın kızını oğluna ister. Düğünü yaparlar, bir müddet de mutlu bir birliktelikleri olur. Fakat delikanlı "Arab-ı Zengin" adında bir padişahın dünyalar güzeli kızının olduğunu öğrenir. Dilden dile dolaşan bu güzele âşık olur. Kendine güvenen yakışıklı genç dayanamaz. Bir heybe altını yanına alarak atına binip yola koyulur (Alay, 2005, s. 240).

Muğla'dan derlenen masalda ise Hint padişahının kızı Yemen padişahının oğlunun güzelliğini duyarak ona âşık olur: “Kız: ‘Bir horoz kestiler. Yemen padişahının oğlunun güzelliğini anlattılar. Ona âşık oldum. Mektup yazdık. Mektubun karşılığında bu geldi. Ben de sarardım soldum.’ demiş” (Akyol, 2010, s. 647).

Afyonkarahisar'dan derlenen “Gurbete Giden Gelin” masalında padişahın oğlu, uzak diyarlarda yaşayan, güzelliğinin yanında üstün vasıflara da sahip olan bir kıza âşık olur:

Büyük bir kasabanın zengin mi zengin bir padişahı ve bu padişahın da bir oğlu varmış. Bir gün babası oğlunu karşısına alır.

- Oğlum evlenme yaşın geldi. Seni, bir bey kızı bulup everelim.

- Babacığım, uzak bir ülkede gülünce güller açan, ağlayınca gözlerinden inci mercan dökülen, bastığı yerde çayır çimen biten bir kız varmış. Ben ona âşık oldum.

İzin verirsen gidip onu bulacağım (Özçelik, 2004, s. 423).

1.10. Herhangi Bir Eşyasını Görerek Âşık Olma

Âşık için sevgilinin kendisi ne kadar önemli ve değerli ise onun eşyaları da o derece kıymetlidir. Çünkü sevgilinin kokusunu taşımakta, onun tenine temas etmekte ve ondan birtakım izler taşımaktadır. Bu gibi sebeplerden dolayı sevgilinin eşyalarını herhangi bir ortamda bir vesile ile gören veya dokunan kişi bundan etkilenecek o eşyanın sahibine âşık olmaktadır. Bu motif Thompson'ın kataloğunda “T11.4. Love through sight of something belonging to unknown princess”, “Herhangi bir eşyasını görerek âşık olmak” ana başlığında yer almaktadır. Bu başlık da kendi içerisinde “saçını görerek, terliğini görerek, tacını görerek, meyvedeki dişlerinin izlerini görerek, mendilini bularak ve takısını bularak âşık olma” şeklinde altı alt başlıkta ele alınmıştır (1957, s. 334). Taradığımız masallarda bu şekilde âşık olma motifinin sevgilinin yelek, ayakkabı ve yüzük gibi eşyalarından etkilenecek gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Rüyasında gördüğü peri padişahının kızının verdiği yüzüğü parmağında gören kişi, hem rüyada gördüğü suretten hem de kızın verdiği yüzükten etkilenecek ona âşık olur ve yemeden içmeden kesilir. Burada hem rüyada âşık olma hem de bir eşyasını görerek âşık olma motifleri bir arada verilmiştir:

Böyle bir iki gün devam ederler, fakat bir öğün yemek yediremezler. Neyse sabahdan garkmış elini yüzünü yuyor, dağa heç bir şeyden haberi yok, böyle elini yurka bir baksa ki, barmağındaki yüzük. Ondan keyri bu işin esas olduğunu anlıyor. Ondan keyri oğlanın içerisine bir aşk düşüyor. Bir gün böyle, iki gün böyle, bir öyün yerse beş öyün yemez (Alptekin, 2002, s. 394).

Dünya Güzeli tarafından işlenen ve oğlu tarafından kendisine hediye edilen yelegi çok beğenen padişah, yelegin güzelliğinden ve vezirlerinin de telkinlerinden etkilenecek kıza evlenmek ister. Padişah, kızı bulup getirmesi için de oğlunu görevlendirir. Fakat kızı ararken

atının yardımıyla karşına çıkan engelleri aşan oğlan, kıza âşık olur ve onunla evlenir (Seyidoğlu, 1975, s. 193-196).

Masallarda kahramanların âşık olmasına vesile olan eşyalardan birisi de ayakkabıdır. Manisa'dan derlenen "Umman" isimli masalda, gittiği düğündeki yangından kaçarken ayakkabısının eşini kaybeden kıza, düğün sahibi ayakkabının güzelliğinden etkilenerek âşık olur:

Bir gün bir yerde düğüne gitmişler. Kız da yeni pabuçlarını giyememiş. Koltuğunun altına almış yalınayak gitmiş. Düğün evinde yangın çıkmış herkes kaçışırken o da kaçmış ama pabucunun birinin tekini düşürmüş. Sabahleyin düğün sahipleri pabucu buluyorlar. Beye veriyorlar. Bey de; 'Kimse bu pabucun sahibi bulun onu' diyor. Bu pabuç bu kadar güzelse kim bilir sahibi ne kadar güzeldir, diyor. Çıkıyorlar köyden köye köyden köye kimse o pabuç benim demiyor. Onların evine gelmişler. Kız kapıdan bakmış pabucu görünce; 'Benim.' demiş. O eve bakmışlar adresini almışlar götürmüşler beye. Bey gelmiş Allah'ın emriyle istemiş (Tunç, 2008, s. 149).

1.11. Belirli Şartların Yerine Getirilmesi/Engellerin Aşılması Sonucunda Âşık

Olma

Belirli şartların yerine getirilmesi sonucunda ortaya çıkan aşkın birkaç merhaleden geçerek gerçekleştiği görülmektedir. Bu aşamalar; âşık olma, şartların yerine getirilmesi ve kavuşma şeklinde sıralanabilir. Âşık, sevdiğine kavuşabilmek için birçok zorluğun üstesinden gelmek, çeşitli imtihanlardan geçmek ve istenilen başka ne varsa onları yerine getirmek durumundadır. Ayrıca masalarda karşılıklı olarak ortaya çıkan bu tür aşklar bir bakıma ideal aşkı da simgelemekte ve çoğunlukla evlilikle son bulmaktadır (Ergül, 1999, s. 40). Bunun dışında verilen bir vazifeyi yerine getirirken tanıştığı ya da gördüğü bir kızın çıkarttığı engelleri aşan kahramanın kabiliyetinden etkilenen kız, ona âşık olur.

Isparta-Sütçüler'den derlenen "Avcı Ahmet'in Oğlu" isimli masalda Avcı Ahmet'e padişah tarafından "Kırk gün içinde Kayser'in kızının getirilmesi" görevi verilir. Avcı Ahmet de görevini yerine getirmek için çıktığı yolda Kayser'in kızının üç farklı engeliyle karşılaşır. Avcı Ahmet, bu engelleri aşip en sonunda kızın isteğini de yerine getirir. Kız da Avcı Ahmet'in bu davranışından etkilenerek ona âşık olur (Göde, 2010, s. 281-282).

Taşeli yöresinden derlenen "Padişahın Üç Kızı" masalında "Dünya Güzeli" isimli bir kıza güzelliğinden dolayı herkes hayrandır. Onu elde edebilmek isteyen erkeklerin hepsi engelleri aşamayarak taşa dönüşmüş ve ruhları da kızın elinde bulunan bir şişeye hapsedilmiştir. Teyzeleri tarafından cezalandırılmak istenen kahraman da onların telkiniyle Dünya Güzeli'ni bulmaya çalışır. Karşısına çıkan engelleri dev babasının verdiği bilgiyle aşan kahraman, kıza ulaşır. Kız da bu durumdan etkilenerek oğlanla evlenmeye razı olur (Alptekin, 2002, s. 245-246).

1.12. Beddua Sonucu Âşık Olma

Masallarda beddua sonucu âşık olma; bir kişinin malına (bardak, küp, testi vb.) bilerek ya da bilmeyerek zarar verilmesi ve yaramazlık yapan çocuğa ailesinin (anne ya da baba) beddua etmesi gibi durumlar sonucunda ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Beş örnekten dördünde erkek âşık olmakta, sadece birinde kız erkeğe âşık olurken bu kişilerden üçü padişah oğlu, biri padişah kızı ve diğeri de sıradan bir kişi konumundadır. Bu motifteki ortak nokta âşık olunan tarafın üç kişi ya da varlık olmasıdır. Bu motif Thompson'un çalışmasındaki "T11. Falling in love with person never seen" (1957, s. 333) "Görmeden âşık olmak" katalog numarası içerisinde değerlendirilebilir. Ayrıca bu motif Türk masallarında tespit edildiği için "(T)T11.4 Beddua sonucu âşık olmak" şeklinde yeni bir katalog numarası verilerek belirtilebilir. Taradığımız masallardan Elazığ, Erzurum, Isparta-Sütçüler ve Afyonkarahisar'dan derlenen masallarda beddua sonucunda âşık olma motifi tespit edilmiştir.

Elazığ'dan derlenen "Üç Nar" isimli masalda padişahın oğlu oyun oynarken kazara bir kadının bardağının kulpunu kırar ve onun bedduası sonucu Üç Nar'a âşık olur:

Padişah oğluna altından bir top yaptırıyor. Bir gün bu çocuk caddede topuyla oynaya oynaya gelirken top elinden düşüyor. O sırada da bir kocakarı sudan geliyormuş, top kocakarının bardağına değıyor, bardağın kulpu kocakarının elinde kalıyor, çömleği kırılıyor. Kocakarı bu çocuğa diyor ki: 'Oğlum, ben sana bir şey demem. Allahtan umarım sen üç nara aşık olasan.' ... Çocuk sahanın kapağını açıp bakıyor, bir keklük içi doldurulmuş ama bir dirhem eti yok. O zaman diyor ki: 'Ey hayvan, bana üç narlara aşık olasan diye beddua ettiler, sana kim beddua etti, üzerinde hiçbir damla et yok' (Günay, 1975, s. 425-426).

Isparta-Sütçüler'den derlenen "Üç Elma Kızı" masalında padişahın oğlu su testisini kırdığı bir kızın bedduası sonucu Üç Elma Kızı'na âşık olur:

Derken bu oğlan büyür. Bir gün testisiyle su getiren bir kızın, testisine bir tas atıp testiye kırar. Testisi kırılan kız çok üzülür. Buna: "Naha çocuk üç elma kızına âşık ol!" diye ilenir. Oğlan bu kızın ne demek istediğini düşür. Ama bu ne demek, anlamı nedir bilinmez. Oğlan böyle bir şeye âşık olmuş ama nedir bu? "Ben bunu arayıp bulayım." diye düşüne düşüne yola çıkar (Demirtaş, 2006, s. 210).

Afyonkarahisar'dan derlenen masalda ise sürekli yaramazlık yapan oğlana annesi tarafından beddua edilmesi sonucunda genç "Üç Turunçlar"a âşık olur:

Kadın yaramazlık yapan oğluna hep 'Sarıp solasın üç turunçlara âşık olasan' der durmuş. Günler günleri kovalamış, yıllar yılları kovalamış delikanlı bu sözleri duya duya üç turunçlara âşık olur. Onları bulmak üzere yollara düşer (Özçelik, 2004, s. 316).

Erzurum'dan derlenen "Üç Turunçlar" masalında padişahın oğlu oyun oynarken kazara yaşlı bir kadının testisini kırar. Bunun sonucunda ise genç, kadının bedduasıyla Üç Turunçlar'a âşık olur:

Bircün on yaşına on beş yaşına cirdihden sora bacaya çıhdi, bacada oynamaya başladı. Balgonda oynarken bir tene daş atdı. Pir ıhdıyarın bir tene nenenin desdisini girdi. Bu desdisini girdihdan sora nene başını galdırdı ki padişahın oğlu bacada. ‘Çocuğum ben sene bi şe demem sen üç turuşların hışmına çelesin.’ O gün orda üç turuşlara aşığı oldı. Gayıpdan aşığı olmaya başladı (Seyidoğlu, 1975, s. 291).

1.13. Ölmüş Kişiyeye Âşık Olma

Masallarda ölmüş bir kişiyeye âşık olma çok yaygın olarak görülen bir motif değildir. Bu motif Thompson’ın kataloğunda “T16.2. Man falls in love on seeing dead body of beautiful girl” (1957, s. 335) “Güzel kızın ölmüş vücudunu görerek âşık olma” şeklinde yer almaktadır. Afyonkarahisar’ dan derlenen bir masalda Beyoğlu, ölmüş olan bir kızını görünce ona âşık olur:

Yine ava gittikleri bir gün atlı üç kişiyeye karşılaşırlar. Bunlardan biri bir Beyoğlu, öbürleri de adamlarıdır. Beyoğlu der ki: ‘Devenin üstündeki can ise benim, mal ise sizin olsun.’

Hemen devenin yanına yaklaşır. Bakar ki çok güzel bir kız. Beyoğlu’nda da bir ‘can elması’ varmış. Elmayı kızın dudağına sürdüğüyle kız canlanır. Beyoğlu kızını ağabeylerinden ister. Onlar da kardeşlerini canlandıran Beyoğlu’na onu verirler (Özçelik, 2004, s. 369).

Erzurum’ dan derlenen masalda ise padişahın oğlu vefat eden Nartanesi’ne âşık olur:

Cetiriller sevli ağacını gırıllar, gırmaya da gıyamıllar. Gırır buni yendiriller, aşşığıya. Acir içini çi padişah, bir gız çi ele ter dökmüş, döherehden sicacah yatır. ‘Ecep bu nedir, canni canni deil, cüler cüler deil bi ecaip mefta? Alıram ben buni tabudunan beraber odama dayaram. Cider celir üzüne baharam, hiç olmazsa. Bun aşık gibi oldı (Seyidoğlu, 1975, s. 255).

1.14. Don Değiştiren Kişiyeye Âşık Olma/Kişinin Âşık Olması

Halk anlatılarından masal, efsane, destan, türkü ve menkıbe gibi birçok türde karşımıza çıkan don (şekil) değiştirme, Thompson’ın kataloğunda “sihir” ana başlığının “dönüşüm/şekil değiştirme” alt başlığında “D. Magic, D0-D699. Transformation” şeklinde yer almaktadır. Bu başlık da “D0. Şekil değiştirme (genel); D10-D99. İnsanın farklı bir insana dönüşmesi; D100-D199. İnsanın hayvana dönüşmesi; D200-D299. İnsanın nesneye dönüşmesi; D300-D399. Hayvanın insana dönüşmesi”; D400-D499. Değişmenin diğer şekilleri; D500-D599. Değişmenin araçları; D600-D699. Çeşitli değişim olayları” (1956, s. 8-80) gibi alt kategorilere ayrılmıştır.

Don (şekil) değiştirme genelde cadı, sihirbaz ya da Tanrı gibi üstün bir güç tarafından, iyiliğin mükâfatı ya da kötülüğün cezası olarak gerçekleştirilen bir eylemdir. Bu dönüşümler, ya taş kesilme gibi kademeli olarak meydana gelebilir ya da şekil değiştirme dua, efsun, tokat, sopa vb. bir hareketin neticesi şeklinde ortaya çıkabilir. Efsanelerdeki şekil değiştirme,⁴ masal ve

⁴ Efsanelerdeki şekil değiştirme için bk. Sakaoğlu, S. (1980) *Anadolu-Türk efsanelerinde taş kesilme motifi ve bu efsanelerin tip kataloğu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları; Ergun, M. (1997). *Türk dünyası efsanelerinde değişme motifi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

destanlarda görülenlerden daha farklıdır. Masal ve destanlarda sihir ve büyüye dayalı, geçici şekil değiştirmeler yaygın iken, efsanelerin inanç ve inandırma yönü dikkate alınarak; eğitime ve terbiye etme amacı da güdüldüğünden kalıcı şekil değiştirmeler söz konusudur (Türkan, 2008, s. 137).

Türk dünyası masallarında don değiştirme yaygın olarak görülen bir motiftir. Masal kahramanları çoğunlukla bir hayvanın donuna girmesinin yanında az da olsa birden fazla hayvanın şekline de girebilir. Masalarda kahramanlar; ayı, geyik, kuş, balık, köpek, kurt, tavşan, yılan (Türkan, 2008, s. 136-154), keçi ve kurbağaya dönüşebilmektedir. Tarama yaptığımız masalarda ise don değiştiren kişiler; keçi, serçe, köpek, kurbağa, yılan, kuş ve güvercin gibi hayvanların yanında menekşe gibi bitkilere de dönüşmektedir. Fakat masalarda don değiştirmenin en yaygın görüldüğü şekil ise güvercine dönüşmedir. Metinlerde hem erkeklerin hem de kızların don değiştirdikleri tespit edilmiştir. Don değiştirmenin olduğu masalarda bu kişilerin tılsımları daha sonradan ortaya çıkmakta ve genellikle sevdikleriyle kavuşmaktadırlar.

Don değiştirme neticesinde âşık olma motifi masalarda farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Birincisinde; kahraman, âşık olduğu kişiyi ilk önce insan olarak görür ve bu kişiyi âşık olur. Ardından âşık olunan kişi(ler) don değiştirir. İkincisinde; don değiştiren kişi görüp beğendiği kıza/erkeğe âşık olur. Üçüncüsünde; kahraman, don değiştirmiş kişiye âşık olur. Dördüncüsünde; kahraman, gözünün önünde don değiştirip insan olan kişiyi âşık olur.

Birinci kategoride yer alan don değiştirme şekline örnek; Isparta-Yalvaç'tan derlenen "Keçi Kız" masasında kız, keçi postuna girerek toplum içine çıkmaktadır:

Evde ne kadar kirli esbabları varsa toplamış. Keçi postuna girip dereye yıkamaya gitmiş. Orada üstünden postu çıkartıp elbiseleri yümeye başlamış. Dere kenarına da bir Beyoğlu atını sulamaya gelmiş. At kızın şavkından katıyyen su içememiş. Beyoğlu bir baksa bir dünya güzeli çamaşır yıkar. Kız, çamaşırını yıkamış, arıtmış eve gelmiş. Keçi postuna girmiş ot yerimiş. Beyoğlu da kızı eve girene kadar takip etmiş. Beyoğlu çobana dünür göndermiş (Göde, 2010, s. 225).

Taşeli yöresinden derlenen masalda üç kız, güvercin donuna girmektedir:

Padişahın şimdi bu acar bir deliganlısıymış, ondan sonra iki tene üç tene oğlu varmış, bunlar bir gün denize yıkanmaya getmişler varsalar ki, denizin içinde üç tene kız yıkıyor. Hemen kızların deniz kenarında bulunan çamaşırını yakalamışlar, vermemişler. Gızlar yalvarmışlar rica etmişler: 'Bizim çamaşırımızı verin biz de teslim olalım.' Gızlar gandırmışlar oğlanları ve çamaşırını alınca üç tene güvercin olmuşlar, uçmuşlar (Alptekin, 2002, s. 316).

İkinci kategoride yer alan don değiştirmeye taranan masallardan bir örnek tespit edilmiştir. Masalarda erkeğin don değiştirip âşık olmasına örnek "Kuş Tılsımlı Oğlan" masasında karşımıza çıkmaktadır. Bu masalda erkek, serçe donuna girmektedir: "Bir kızla bir

gelin ıstar dokurlarmış. Serçe tılsımında bir oğlan, kıza âşık olmuş. İstarın üstüne gelir gelir konarmış” (Göde, 2010, s. 229).

Üçüncü kategorideki don değiştirmeye örnek; Isparta-Yalvaç’tan derlenen bir masalda erkek, güvercin kılığındaki peri kızına âşık olmakta ve onunla evlenmektedir: “Bir güvercin varmış. Bir binanın önüne gelip konar, uçar gidermiş. Oğlan bu güvercine âşık olmuş. Güvercin de peri kızımıyş. Oğlan bu güvercinle evlenmiş” (Göde, 2010, s. 245).

Adıyaman yöresinden derlenen “Üç Günlük Bebek” masalında padişah, oğlunun kurbağa donundan insana dönüşen karısına âşık olmaktadır:

Küçük oğluna; ‘Her atlayışında bu çalılığın önüne düşüyorsun. Demek ki senin kısmetin bu çalılığın dibinde.’ demiş. Çalılığı kesmişler. Dibinden bir kurbağa çıkmış. Küçük oğlan mecburen kurbağa ile evlenmiş... Çevredekiler eve gelmiş gitmiş, kızı görmüş. Paşanın yanına gitmişler; ‘Paşa, öyle bir gelinin var, öyle bir gelinin var ki ne ay böyle ne de güneş böyle parlak.’ demişler. Paşa, oğlunun evine gelmiş ki gerçekten de öyle. Geline gönül vermiş” (Doğan, 2006, s. 292).

Son olarak dördüncü kategoriye örnek; Burdur-Bucak’tan derlenen masalda menekşeden insana dönüşen kıza kahraman âşık olur: “Bu oğlan bir gün atını çeşmeye su içirmeye götürmüş. Götürürken yolda üç tane menekşe bulmuş ve üçünü de koparıp almış. Çeşme başına gelince, menekşeleri çeşmenin dibeğine atıvermiş. Atınca, bir anda dünyalar güzeli bir kız çıkıvermiş karşısına. Görür görmez kıza âşık olmuş” (Dalğar, 2010, s. 124).

Masallardaki don değiştirme şeklinde âşık olmanın görüldüğü durumlara bir başka örnek de yılan dönüşmedir. Burdur-Bucak’tan derlenen masalda yılan postundan insana dönüşüm vardır: “‘Sen burada bekle!’ demiş. Çoban orada beklerken; yılan cinliymiş, kuyuya girip elbiselerini değiştirmiş. Allı pullu çok güzel bir kız olmuş. Kuyudan çıkmış. Oğlan, kıyı görünce âşık olmuş ve onunla evlenmiş” (Dalğar, 2010, s. 133).

Masallarda yer alan don değiştirmelerden birisi de köpeğe dönüşmedir. Padişahın oğlu köpek donuna bürünmüş kızı çamaşır yıkarken görüp ona âşık olmaktadır:

Her gün almış bohçalanmış çamaşırları ve koca kazanı başına giyer ve gidermiş çay kenarına çamaşırları yıkamaya. Orada kazanı ocağa vurup kaynatmış, çamaşırlarını yıkarmış. Köpek şifaatını çıkarıp banyosunu yaparmış. İşi bitince kazanı yine kafasına giyermiş, bohçasını da alıp gelirmiş. Her gün böyle yaparmış. Bir gün de bir bey oğlu ava çıkmış. Beyoğlu köpek eniğini çayın kenarında suya girerken görmüş. Ay ile gün gibi bir kız. Buna çok kötü âşık olmuş” (Akyol, 2010, s. 406).

1.15. Üç Genç Kızın Aynı Erkeğe Âşık Olması/ Bir Erkeğin Üç Kıza Âşık Olması

Üç genç kızın aynı erkeğe âşık olması, taranan masallarda çok fazla örneği bulunmayan bir motiftir. Thompson’ın kataloğunda bu motif “T27.1. Thirty young girls fall in love with a young man” (1957, s. 336) “Üç genç kızın aynı erkeğe âşık olması” şeklinde yer almaktadır.

İsparta'nın Yalvaç ilçesinden derlenen "Köpekle Evlenen Kız" masalında padişahın üç kızı aynı anda gördükleri bir gence âşık olurlar ve onunla evlenmek isterler: "Bir padişahın üç tane kızı varmış. Atlı bir oğlan her gün çeşmeye beygirini sulamaya gelirmiş. Kızların üçü de ona vurulmuşlar. Kızlar babalarına; 'Baba! Şu bunların başına bir oğlan geliyor. Biz üçümüz de o oğlana varacağız.' derler" (Göde, 2010, s. 249).

Üç genç kızın aynı erkeğe âşık olması motifine benzer olarak bir erkeğin üç kıza aynı anda âşık olması da masalarda karşımıza çıkmaktadır. Elazığ yöresinden derlenen "İğci Baba" masalında bu motif şu şekilde geçmektedir: "Bir varmış bir yokmuş, bir İğci Baba varmış, iğ satarmış. Bir evde üç tane kız varmış. İğci Baba'nın gönlü bu kızlara düşmüş, iğ satmak maksadıyla bu kızların kapısını çalmış" (Günay, 1975, s. 309).

1.16. Sudaki Yansımasını Görerek Âşık Olma

Anadolu masallarında çok fazla yer almayan bu motif, Thompson'un kataloğunda "T11.5. Falling in love with reflection in water" (1957, s. 334) "Sudaki yansımasını görerek âşık olma" şeklinde yer almaktadır. Bu motif, masalarda genellikle birisinden kaçıp ağaçta saklanan, güvenlik maksadıyla geceyi ağaçta geçiren ya da ağaca çıkıp yardım gelmesini bekleyen kızın suretinin suya yansıması sonucunda herhangi bir sebeple oraya gelen kişinin onu görmesiyle tezahür etmektedir. İlk önce kahraman, kızın suretinin yansımasını suda görür sonra yukarıya bakarak kızla göz göze gelince ona âşık olur.⁵ Afyonkarahisar'dan derlenen iki masalda bu motif aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Çeşmenin başında bir kavak ağacı varmış. Kız ağacın tepesine çıkar, oturur. Kardeşi de kavağın dibine yatar. Sabahleyin o köyün beyinin oğlu atlarını sulamak üzere çeşmenin yalağına gelir. Fakat atları ürker, su içmezler. Beyoğlu bu hayvanlar niye su içmiyorlar falan diye suya bakınca, suda kızın yüzünü görür. Başını kaldırıncı kızı görür ve hemen ona âşık olur (Özçelik, 2004, s. 373).

1.17. Yıkanırken Gördüğü Kıza Âşık Olma

Masalarda çok fazla örneği bulunmayan bu motif Thompson'un kataloğunda "T16. Man falls in love with woman he sees bathing" (1957, s. 335) "Adam, yıkanırken gördüğü kıza âşık olur" şeklinde yer alır. Gümüşhane ve Bayburt yöresinden derlenen "Helvacı Güzeli" isimli masalda imam, kendisine emanet edilen kızı evinde yıkanırken görünce ona âşık olur:

Kararlaşmışları gibi hanımı ile kızını imama emanet eden zenginle oğlu yola çıkarlar. Onlar gittikten sonra imam da sık sık uğrayıp ne lâzımsa alıyor. Et lâzım oluyor, et alıyor; yemeklik lâzım oluyor, yemeklik alıyor. Eksiklerini görüyor.

Bir gün anası evde yokken kız su ısıtmış, yıkanırken imam da elinde et, gelip içeri girer. Kızı yıkanırken görür. Eti bırakıp geri döner ama kıza da âşık olur (Sakaoğlu, 2002, s. 445).

⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Ergun, P. (2010). Türk kültüründe 'kavaktan inen gelin' motifi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(23), 186-195.

Elazığ yöresinden derlenen “Tüylü” masalında ise padişahın oğlu, Yörük beyinin kızı sandığı aslında kendi hizmetçileri olan ve kılık değiştiren kızı hamamda yıkanırken görür ve ona âşık olur. Burada diğer örnekten farklı olarak padişahın hanımı daha önceden bu kızı hamamda görüp beğenmiş ve oğluna almak istediği için oğlunu hamama davet etmiştir. Oğlan da bu vesileyle kızı görerek âşık olur:

Padişahın bir tek oğlu var, çok da gözde, annesi; ‘Oğlum, gel hamamın kapısında dur, Allah vere o Yörük beğinin kızı bugünde gele göresin, görsen bayılırsın.’ diyor. Gene hazırlığı görüyorlar:

- Tüylü, sen de bugün bizimle gel.
- Hanım, canım kurban, ben kim hamam kim, ben bir fukara adamım.

Bunlar giyinip gidiyorlar, Tüylü de işini görüyor, mutfağını siliyor süpürüyor, elbisesini değiştiriyor. Böyle şıkır şıkır hamama gidiyor, oğlan kapıdan görüyor bayılıyor. ‘Bu ay mıdır, gün müdür?’ diyor. Neyse, bunlar yıkıyorlar, geliyorlar ki oğlan âşık olmuş. Ben o Yörük beyinin kızını arayacağım bulacağım, imkânı yok (Günay, 1975, s. 299).

1.18. Perdelerin Çekilmesiyle Kızla Erkeğin Birbirini Görüp Âşık Olması

Bu motif, Thompson’ın kataloğunda “T29.1. Boy and girl fall in love when curtain is pulled aside” (1957, s. 337) “Perdenin çekilmesiyle kız ve erkek birbirlerini görünce âşık olur” şeklinde geçmektedir. Ayrıca bu motif ilk görüşte âşık olma motifiyle de benzerlik gösterir. Bu motifin diğerinden ayrılan tarafı ise âşık olan kahramanların birbirlerini görebilmesi için aralarında bulunan perdelerin kaldırılması gerekmektedir. Taşeli yöresinden derlenen “Gülmez Padişah” isimli masalda Bezirgân, padişahın kızına kıratın verdiği bilgi neticesinde bu şekilde âşık olmaktadır:

Oğlan ağzını açıverdiği zaman hem çalar, hem çığırır, bu arada üçüncü perdeyi atar, ikinci perdeye gelir, ikinciye de atar birinciye gelir. Birinci perdeden padişahın gızıyla göz cemaline gelir ve birbirlerine âşık olur. Daha sonra da işi bitirirler. İş bitirdikten sonra oğlan padişaha der ki: ‘Padişahım gusura bakmayın, bizim işimiz bitdi, haydi Allah ısmarladık (Alptekin, 2002, s. 273).

1.19. Bilgi ve Becerisinden Etkilenerek Âşık Olma

Masallarda kahramanların herhangi bir olay, durum ya da soru karşısında vermiş oldukları tepki ve cevaba bağlı olarak ortaya çıkan âşık olma şeklidir. Taranan masallarda çok fazla örneğine rastlanılmamıştır. Muğla’dan derlenen iki masalda bu şekilde âşık olma motifi tespit edilmiştir. Muğla yöresine ait “Feslikancı Güzeli” masalında bu motif şu şekilde geçmektedir:

‘Feslikancı güzeli, feslikancı güzeli. Akşam sularsın, sabah sularsın. Feslikanların yaprağının kaç tane olduğunu bilir misin?’ demiş kıza. Kız kafasını kaldırıp bakmış. Bey oğlunu görmüş:

- ‘A bey oğlu, bey oğlu. Yazarsın çizersin. Gökte yıldızın kaç olduğunu bilir misin?’ diye karşılık vermiş.

Kızın bilgeliği oğlanın çok hoşuna gitmiş. Oğlan evine gitmiş. Düşünmüş, düşünmüş. ‘Ben yarın yine gideyim.’ demiş kendi kendine. Sabah olmuş. Kızın yanına varmış kız yine feslikan suluyormuş. Yine aynı sözü söylemiş. Kız da yine aynı cevabı vermiş. Bu böyle birkaç gün devam etmiş. Bey oğlu kıza âşık olmuş. Eve gelip babasına âşık olduğunu, evlenmek istediğini söylemiş (Akyol, 2010, s. 408-409).

ANADOLU MASALLARINDA “ÂŞIK OLMA” MOTİFİNİN YÖRELERE GÖRE DAĞILIMI																				
Yöre	Taranan Masal Sayısı	İlk Görüşte Âşık Olma	Rüyada Âşık Olma	Resme Bakararak Âşık Olma	Mektupla Âşık Olma	Sesini Duyarak Âşık Olma	Adını Duyarak Âşık Olma	Güç ve İhtişamından Etkilenerek Âşık Olma	Herhangi Bir Uzununu Gözerek Âşık Olma	Güzelliğini Duyarak Âşık Olma	Herhangi Bir Eşyasını Gözerek Âşık Olma	Sudaki Yansımasını Gözerek Âşık Olma	Belirli Şartların Yerine Getirilmesi/Engellerin Aşılması Sonucunda Âşık Olma	Beddua Sonucu Âşık Olma	Ölmüş Kişiye Âşık Olma	Yıkandıktan Görüldüğü Kıza Âşık Olma	Perdelerin Çekilmesiyle Kızla Erkeğin Birbirlerini Görüp Âşık Olması	Don Değiştiren Kişiye/ Kişinin Âşık Olması(sı)	Üç Genç Kızın Aynı Erkeğe Âşık Olması/ Bir Erkeğin Üç Kıza Âşık Olması	Bilgi ve Becerisinden Etkilenerek Âşık Olma
Gümüşhane ve Bayburt	70	4	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Erzurum	70	2	2	1	-	-	-	-	1	1	1	-	-	2	3	-	-	-	-	-
Elazığ	70	8	4	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	1	1	-
Afyon	70	6	2	1	-	2	-	1	1	1	-	2	-	1	1	-	-	2	-	-
Kastamonu	75	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Manisa	70	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Kilis	44	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Taşeli	70	7	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1	-	-
Isparta-Yalvaç	70	4	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	1	-
Isparta-Sütçüler	70	8	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
Burdur-Bucak	50	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Bingöl	55	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Iğdır	50	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Muğla	132	13	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2
Balıkesir	70	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Adıyaman	51	8	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Mersin-Erdemli	43	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Mersin-Tarsus	50	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Konya-Ereğli	50	4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Amasya	74	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	1234	122	14	9	1	4	1	3	2	4	4	2	2	5	4	2	1	19	2	2

Sonuç

Bu çalışma “âşık olma” motifinin Anadolu masallarında kaç farklı şekilde yer aldığını tespitine dayanmaktadır. Bu kapsamda farklı zamanlarda; Erzurum (Seyidoğlu, 1975), Elazığ (Günay, 1975), Afyonkarahisar (Özçelik, 2004), Kastamonu (Atlı, 2011), Manisa (Tunç, 2008),

Kilis (Doğramacıoğlu, 2002), Taşeli (Alptekin, 2002), Isparta-Yalvaç (Göde, 2010), Isparta-Sütçüler (Demirtaş, 2006), Burdur-Bucak (Dalğar, 2010), Bingöl (Alay, 2005), Iğdır (Aydın, 2012), Muğla (Akyol, 2010), Balıkesir (Kumartaşlıoğlu, 2006), Adıyaman (Doğan, 2006), Mersin-Erdemli (Bozlak, 2007), Mersin-Tarsus (Kara, 2007), Konya-Ereğli (Bekdik, 2014), Amasya (Göde, 2011), Gümüşhane ve Bayburt (Sakaoğlu, 2002) olmak üzere 21 yöreden derlenen toplam 1234 masalın taraması yapılmıştır. Tarama neticesinde tespit edilen âşık olma motifleri masallardan alınan örnekleriyle birlikte belirlenen on dokuz başlık altında açıklanmıştır. Ardından Anadolu masallarındaki âşık olma motifinin yörelere göre sayısal dağılımı belirlenen başlıklar altında tablo hâlinde gösterilmiştir.

Masallardan tespit edilen âşık olma motifleri Stith Thompson'ın kataloğundan, daha önce yapılan çalışmalardan ve tarama neticesinde elde edilen verilerden hareketle; ilk görüşte âşık olma, rüyada âşık olma, resme bakarak âşık olma, mektupla âşık olma, sesini duyarak âşık olma, adını duyarak âşık olma, güç ve ihtişamından etkilenerek âşık olma, herhangi bir uzvunu görerek âşık olma, güzelliğini duyarak âşık olma, herhangi bir eşyasını görerek âşık olma, sudaki yansımasını görerek âşık olma, belirli şartların yerine getirilmesi/engellerin aşılması sonucunda âşık olma, beddua sonucu âşık olma, ölmüş kişiye âşık olma, yıkanırken gördüğü kıza âşık olma, perdelerin çekilmesiyle kızla erkeğin birbirlerini görüp âşık olması, don değiştiren kişiye/kişinin âşık olma(sı), üç genç kızın aynı erkeğe âşık olması/bir erkeğin üç kıza âşık olması, bilgi ve becerisinden etkilenerek âşık olma” şeklinde adlandırılarak tasnif edildi. Bunlar arasından en yaygın olanı ilk görüşte âşık olma motifi olup tarama yaptığımız bütün yörelerin masallarında örnekleri mevcuttur. Bu âşık olma motifleri açıklanırken Stith Thompson'ın çalışmasındaki katalog numaraları da verilmiştir. Ayrıca bu katalogda yer almayan ve taranan Türk masallarında tespit ettiğimiz “mektupla âşık olma, adını duyarak âşık olma, güzelliğini duyarak âşık olma ve beddua sonucunda âşık olma” şekilleri “Görmeden âşık olma” başlığı içerisinde değerlendirilerek her birine ayrı katalog numarası verilmiştir. Bu şekilde yeni motiflerin tespiti de yapılmıştır.

Masallardaki âşık olma şekillerinin -şimdiye kadar halk hikâyeleri üzerine yapılan çalışmalardan hareketle- halk hikâyelerinden daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Masallarda âşık olma ifadesinin yöreden yöreye farklı şekillerde karşılandığı da tespit edilmiştir. Âşık oldu ifadesi yerine; “gönlü düştü, oğlana/kıza tutuldu, görünce yüreği yandı, görünce vuruldu, gönlü meyletti, içine ateş düştü, çok sevdi/sever, görünce yanıp tutuştu, geriden vuruldu, görünce bayılıp yere düştü, sesine vuruldu, gönlü oldu” gibi ifadeler masallarda kullanılmaktadır. Tespit edilen motiflerin yörelere göre sayısal dökümü tablo hâlinde gösterilerek hangi motifin hangi yörenin masallarında daha fazla görüldüğü ortaya konulmuştur. Taranan masallar içerisinde âşık

olma durumunun nasıl gerçekleştiği hakkında bilgi bulunmayan sadece “âşık oldu” gibi ifadelerin yer aldığı örnekler de mevcuttur. Bu çalışmayla birlikte şimdiye kadar metin tahlili ve motif tespitine yönelik olarak yapılan masal araştırmalarının çoğunda sadece ilgili başlık altında değinilerek geçiştirilen âşık olma motifinin genel bir görünümü ortaya konulmuştur.

Kaynaklar

- Abalı, N. (2009). Türk halk hikâyelerinde ‘ilk görüşte aşk motifi’, ensest yasağı ve egzogami. *Millî Folklor*, 21 (83), 97-102.
- Akyol, E. (2010). *Muğla masalları metin-inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alay, O. (2005). *Bingöl masalları (inceleme-metin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Arvas, A. (2012). *Kitab-ı Dedem Korkut ve Kıpçak sahası destan geleneği*. Ankara: Hâkim Yayınları.
- Arvas, A. (2013). Motif’in folklorik eserlerdeki kullanımı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 214-223.
- Atlı, S. (2011). *Kastamonu masalları (araştırma-inceleme-metin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, H. (2012). *Iğdır masalları (inceleme-metin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başgöz, İ. (1986). Türk halk hikâyelerinde düş motifi zinciri. *Folklor Yazıları*. İstanbul: Adam Yayınları, 24-38.
- Bekdik, M. (2014). *Ereğli masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozlak, Ü. G. (2007). *Erdemli masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cemiloğlu, M. (1997). Azerbaycan ve Anadolu halk hikâyelerinde kahramanların âşık olması ile ilgili motifler ve bunların yapısı. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3, 62-91.
- Christiansen, A. (1925). *Motif et theme*. Helsinki.
- Çelik, N. (2016). Mesnevi ve halk hikâyelerinin yapı (zaman-mekân-kişi) ve motif açısından mukayesesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 108-114.
- Çetindaş, D. (2015). Resme âşık olma motifinin modern türk romanındaki dönüşüm ve izleri. *International Journal of Language Academy*, 3(2), Summer, 124-141.
- Dalğar, E. (2010). *Bucak masalları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtaş, S. (2006). *Sütçüler masalları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, A. (2006). *Adıyaman yöresi masalları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Doğramacıoğlu, H. (2002). *Kilis masalları derleme ve inceleme*. Gaziantep: Kilis Kültür Derneği Yayınları.
- Ergun, M. (1997). *Türk dünyası efsanelerinde değişme motifi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergun, P. (2010). Türk kültüründe ‘kavaktan inen gelin’ motifi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(23), 186-195.
- Ergül, A. (1999). Binbir Gece Masalları’nda âşık kadın tipi: Aziz ve azize masalı. *Millî Folklor*, 11(41), 36-46.
- Göde, B. (2011). *Amasya masalları (araştırma-inceleme-metin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göde, H. A. (2010). *Yalvaç masalları*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Günay, U. (1975). *Elâzığ masalları (inceleme)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Günay, U. (2008). *Türkiye’de âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kara, Ç. (2014). Halk hikâyelerinde aşkın antropolojik betimlemesi. *Folklor/Edebiyat*, 20(80), 53-84.
- Kara, Ö. (2007). *Tarsus masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2006). *Balıkesir masallarında motif ve tip araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Luthi, M. (1962). *Märchen*, Stuttgart.
- Mimir, D. (2012). Ahmedi’nin ‘Cemşid u Hurşid’ mesnevîsinin sosyal zemini. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 47, 147-176.
- Oğuz, M. Ö., Ekici, M. vd. (2010). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Özçelik, M. (2004). *Afyonkarahisar masalları araştırma-inceleme-metin*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk efsanelerinde taş kesilme motifi ve bu efsanelerin tip kataloğu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2007). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum halk masalları üzerine araştırmalar*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayını.
- Thompson, S. (1951). *The folktale*, New York.
- Thompson, S. (1956). *Motif-index of folk-literature*. Volume 2, Indiana: Indiana University Press.
- Thompson, S. (1956). *Motif-index of folk-literature*. Volume 3, Indiana: Indiana University Press.
- Thompson, S. (1957). *Motif-index of folk-literature*. Volume 5, Indiana: Indiana University Press.
- Tunç, T. (2008). *Manisa masalları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkan, K. (2008). Türk masallarında kahramanın ve şamanın don değiştirme arasındaki benzerlikler. *Türkbilig*, 15, 136-154.

Extended Abstract

A tale is a genre that contains information on different issues such as oral culture, belief structure and traditions. In this respect studies have been conducted depending on both the text and context-centered theories. In these studies, it is seen that the motif of love in the tales is handled under many titles. As a result of the readings we made, it has been found that this motif takes place in Anatolian tales in different forms, so a study on this subject has been done by means of text analysis method.

In this study, it was aimed to determine how many different kinds of motifs of love in Anatolian tales were employed and put them together with their examples. At different times, 1234 story texts compiled from 21 different locations such as Erzurum, Elazığ, Afyonkarahisar, Kastamonu, Manisa, Kilis, Taseli, Isparta-Yalvac, Isparta-Sutculer, Burdur-Bucak, Bingöl, Iğdır, Muğla, Balıkesir, Adıyaman, Mersin-Erdemli, Mersin-Tarsus, Konya-Eregli, Amasya, Gumushane and Bayburt have been scanned. As a result of the scanning, nineteen different forms have been identified including “falling in love at first sight, falling in love in the dream, falling in love by looking at the picture, falling in love through the letter, falling in love by hearing his/her voice, falling in love by hearing his/her name, falling in love by being influenced by his/her power and magnificence, falling in love by seeing any limb, falling in love with his/her beauty, falling in love by seeing his/her object and falling in love by seeing his/her reflection in the water, falling in love as a result of fulfilling certain conditions/overcoming the obstacles, falling in love as a result of curse, falling in love with the dead person, falling in love with the girl he saw while bathing, falling in love when a girl and a boy see each other upon the pulling of curtains, falling in love with a person changing the pants, three young girls falling in love with the same man/ one man falling in love with three girls, falling in love by influencing his/her knowledge and skill.”

The most common of these is the motif of being in love at first sight and there are examples of the tales of all the regions we scanned. While describing the motives of falling in love, the catalog numbers in Stith Thompson’s work are also given in this study. In addition, in the Turkish tales that are not included in this catalog and are scanned, “falling in love through the letter, falling in love hearing his/her name, falling in love hearing his/her beauty and falling in love as a result of curse” were evaluated in the title “Falling without seeing”. ‘T’ letter is added to the per motif to understand of new motifs. In this way new motifs have been detected. It turns out that the ways of falling in love in the fairy tales are more than folk tales - from the studies done on folk tales until now.

It has also been found that the expression of falling in love in the tales is received in different forms by the regions with this study. Instead of the expression of falling in love; “The heart was down, the boy/girl was held, the heart was burned when seeing, he/she was shot when seeing, the heart was inclined, the fire fell in heart, he/she loved so much, he/she was burned when seeing, he was shot back, he fall down when seeing, he was shot his/her voice, his/her heart was been. Numerical datas of the determined motifs are shown in tables according to the regions and which motif has been revealed more in the tangles of the traditions at the end of the study. There are also instances which there is no information about how the situation of falling in love in the scanned tales is found, but only expressions such as “fell in love”. With this study, a general view of the falling in love motif which has been conveyed in most of the tales researches carried out for text analysis and motif determination until now is mentioned only under the related title. In this way, the possibility of making a comparison with other types of motifs in love at tales has also emerged.